

i htjede da ga kupi. Samo je željela, da Achtermann skine krunu. No on ne htjede da na to pristane, i tako od kupnje ne bi ništa.

Kakav je bio u mladosti, takav ostade veliki taj i bogoduhi umjetnik do svoje visoke starosti: priprost, blag, pobožan. Svaki bi dan pribivao svetoj Zrivi. Sirotinju je rado i obilato pomagao. Žarko ljeto provodio bi u gorskom seocu Rocca di Papa. Tu je dao obnoviti staru ruševnu kapelu i podići stan za svećenika, za kojega je osnovao i zakladu, da vrši u crkvi službu Božju i siromašnu djecu poučava u vjeri i ostalim predmetima osnovne nastave.

U nedjelju 25. svibnja (1884.) izveze se, već veoma slab, na Campo Santo, da još jednoč vidi svoju Pietà na velikom oltaru. Po njegovoj želji zapališe sve svijeće oltara. Sijedom umjetniku zasja umno oko, a ruke mu se složiše na molitvu. Vrativ se kući morade opet leći. Sutradan ujutro oko 10 sati preminu pobožni umjetnik blago u Gospodu, kojega je za nada sve ljubio i umjetnošću svojom slavio*)

Travnik.

Miroslav Vanino D. I.

METAFIZIČKI UZLET U CARSTVO GLASOVA I HARMONIJE (MEDITACIJA).*)

DIO II.

Uz gdje koje od navedenih već misli pridomeće Singer u svom djelu *Metaphysische Blicke in die Tonwelt* (München 1847.) neke i o ostalim ljestvicama i suzvućima. — Glazba kao da je neka iznimka između svih stvorova u analogiji gledom na Božanstvo.

Svih naših sadanjih dvanaest ljestvica nije točno računbeno ugodeno. To nam dokazuje i fizika u nauci o akustici. Terca tvrdog suzvuka mora kanoti izići iz same sebe, da se uzmogne ostvariti spoj sa ostalim ljestvicama, a to biva time, što je nešto više (= u visinu) udešena, te je u stanju, da služi drugoj ljestvici kao kvinta, i ostvari potpuni kvintovni krug.

Glazbeni metafizičar luči dva svijeta glasova i harmonija. Prvi je ona prvotna harmonija, kojoj je razmjer titraja matematičnom točnošću određen, bez ikakve — recimo — korekture u relaciji glasova. Ali ova praharmonija ne bi se mogla nipošto uvrstiti u naš temperovani sistem od 12 ljestvica, jer one slijedeće ljestvice, koje bi se razvile iz tačne relacije prvotnog C-dur

*) L. v. Hammerstein S.L.: Charakterbilder aus dem Leben der Kirche Trier 1897.

*) ŽIVOT II., br. 1.

suzvuka, ne bi se iza jedne periode ljestvica nikada stopili opet u istu ishodnu C-dur harmoniju. Ovako bi nastao nepregledni niz trozvuka i harmonija. — Drugi je onaj naš jedini i popravljeni sustav, u kojemu je nanizan broj titraja prema nauci fizike, i kojim se dandanas služimo. Ograničenost čovječjeg sluha u tom pravcu podaje nam ujedno i mnoge prednosti. Ta je ograničenost naprosto nužna pogodba za pitanje o teleologiji muzike, vitalna srčika za velebni razvitak naše dandanašnje glazbe. Da je pak muzika uvela temperaciju t. j. da se je morala odreći jednakorazmjernih titraja, poglaviti razlog nije baš u tom, što i onako ne može naš sluh razabrati, da li je ton par titraja viši ili niži, nego što se postizava zamašna stvarna olakšica gledom na modulacije u udaljenije prijemete, koji se inače ne bi ni iz daleka dosegli u željeno vrijeme. Kad i kako bi naš E, terca C-dur trozvuka, mogao služiti kao kvinta u A-duru?! Zato nam mora biti naš E nešto više, a G (kvinta) za malenkost niže ugodan $\left(\frac{C-E-G}{1 \frac{4}{3} \frac{3}{2}}\right)$. Druga se na oko manjkavost sastoji kod glazbala, koja ne davaju čisti glas, već ujedno i t. zv. više tonove (Obertone). Ova okolnost smeta fizičaru-istraživaču, jer mu otežava zadaću. Muzičar pak nazrijeva u tom raznolikost izražaja, a glazbalima se podaje osebujna boja u efektivnosti zvuka.

Kako drugdje u uredbi svijeta, tako i ovdje u muzici — nema slijepog slučaja. To ističemo zato, što bi se ta misao poroditi mogla u onomu, koji bi mozgao o divnom poretku i simetriji u fizičnom svijetu, gdje se sve giblje i kreće po stalnim zakonima, a jedino kod glazbe naišao bi ne samo na prigodne, već i na bitne razilaskе, koji dapače sačinjavaju substrat svekolike glazbene umjetnosti.

Praodnosi one t. zv. praharmonije, o kojoj bijaše do sada govora, kao da nam zorno pred oči stavljaju sliku one prastvaralačke intencije Majstora. Pad anđela i pad praroditelja pomrsiše prvotnu harmoniju, koja više ne nalazi odziva i jeke u uhu čovjeka, ugrezla i u osobne grijehе. Svagdje same zapreke na putu kušnje do uglavljenog cilja, do realizacije konačne, namjeravane svrhe. — Prvotni i prvoodjekni, čisti i nepomućeni suzvuk može jedino da nam simboliše najsavršenije nepromjenljivo Biće. Sve ostale pomoćne harmonije: svijet anđela, ljudi i nerazumne prirode, opstoje u tu svrhu, da proslave onu pravu Harmoniju κατ' ἔξοχην, — da joj služe.

Pred očima nam lebdi sadašnji krug glasova, koji svi služe u jednom te istom carstvu, jednom vrhovnom suzvučju kao podanici i sudionični članovi. Svi preostali glasovi, dosljedno i harmonije naprosto su isključeni, jerbo im manjka kvalifikacija i sposobnost, da živu u novim odnosima, u novom carstvu. — Akoprem bi se moglo birati između nebrojenih glasova u nepreglednom nizu, to je izabrano u novi sklad samo 12 elementarnih glasova, koji se ističu osebujnom i prirodnom ljepotom.

— Ne nameće li se time misao o novom carstvu Božjem kao sama od sebe? Carstvo Božje moglo je niknuti među svim stvorenim narodima kugle zemaljske; de facto pa bi izabrano 12 plemena puka izraelskoga, u čijem krišu počivaše kovčeg zavjetni. U novozavjetnom carstvu Božjem bilo bi mnogo uzvanika, no izabrano bi 12 skromnih apostola, na kojima se — kao temeljnim stupovima — uznosito diže divotno carstvo milosti, Božjom providnošću harmonično izgrađen hram svete Crkve, u čijoj sredini vidiš poklona vrijednu sv. Euharistiju, kojoj himne pjevaju svi puci širom svijeta. „Τῆν ἑσπέραν τῆς Θεᾶς μου ἔβην καὶνόν.“ (Jud. 16, 13.) Doduše imade svih 12 glasova svoje samostalne harmonije: i u veličanstvenoj i u sniženoj formi, no sve su međusobno, a konačno i sa temeljnom harmonijom vezane: realizujući tako jedno veliko i savršeno carstvo.

Cjelokupna organizacija tog novog carstva zahvaljuje svoj opstanak i razvitak drugom tonu C-suzvuka, naime E, koji kanoši ostavlja za volju manjkavosti i grješnosti ljudske svoj prvotni položaj, da uzmogne služiti višoj svrsi. — Glazbeni si teoretičari razbijahu glavu, istražujući dublje razloge melodičnoj (u opreci normalnoj ili harmoničnoj) mol-ljestvici, zašto silazeći i uzlazeći drukčije glasi. U mističnom smislu laglje nam je to odgonetnuti (predpostaviv do sada rečeno), pošto mol-skala slikovito predočuje djelo otkupljenja, te pošto smo inače vični i u najsićušnijim stvarcima tražiti namjeru Stvorčevu i gledati ko u zrcalu*); ljubav i mudrost i moć Božju. Rečeni zakon razlike ne vrijedi za stalne harmonije već za prolazne t. j. silazne (= u dubljinu) i uzlazne (= u visinu) ljestvične (= napjevne) glasove; kod prvih ostaje potpuni značaj trpne (mol) ljestvice, kod drugih je značaj kao preobražen, slavan, samo još sa poniženom tercom. — Evo slika prolaznoga no velevažnoga i vele-zamašnoga akta spasenja per incarnationem et passionem. Silaskom iz Očevog krila u dubinu doli suza, u krilo Djevice, poprima Bož. Riječ narav potpunog trpnika i poniženog mučenika, poniznog sluge, da spasi rod ljudski. Inkarnacijom nije odložio Sin Božji svoju božansku narav. On je pravi Bog i Čovjek! — Promjenom dur-suzvuka u mol ostaje i Es ono, što bijaše prije, t. j. terca, samo je ponižena, ostavši u toliko u istom odnosu spram tonike i dominante.

Uzlazom u nebo prima Uskršli preobražeo tijelo u triumfu i slavnom ushitu, samo sv. rane Pobjednikove podsjećaju na prijašnju narav poniznog sluge i poniženog Sina čovječjega, neka su neizbrisivim dokazom neizmjernog milosrda preljubaznog Srca.

Zagreb.

Vj. Lončar D. I.

*) Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem: Vidimo sada kroz zrcalo u zagoneci, a onda ćemo licem u lice“: [Kor. 13, 12].